

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

חג הפסח

עבדות שהיא חירות

א' - עבדות מצרים - 1 | ב' - עבדות אמריקה - 3 | ג' - מעבדות לחירות - 6

של גויים ושכל של גויים - רווים נחת עד אין קץ מהעובדה שהנשיא בוש התכוון לאכול קניידלך בבית הלבן. "שהרי", הם כותבים, "פסח הוא חג החירות לא רק עבור יהודים, אלא עבור גברים ונשים מכל הדתות והגזעים". פסח הוא "זמן חירותנו" עבור כולם - 'שכל העולם יהיה חופשי'!

חירות מעוותת

כלומר, שהשחורים יהיו בני חורין לקבל את התפקידים הטובים ביותר באוניברסיטאות, גם אם הם אינם ראויים להם. נשים צריכות להיות בנות-חורין מהמטבח ומגידול הילדים. חירות פירושה לקחת משרות מגברים, ולהעניק אותם לנשים. כמובן, חירות פירושה גם רצח תינוקות. חירות עבור רצח. חירות עבור תועבה! 'חירות לכל'! מהדהדת קריאתו של חג הפסח ברחבי העולם. חירות לעשות מה שרוצים.

תשכחו מזה! ראביי צ'ארלס וראביי סטיב בעלון של בית הכנסת והנשיא בוש בבית הלבן מבינים בחג הפסח כפי שאני מבין בחגים סיניים. הם יכולים לומר דברים כאלו רק משום שהם לא מבינים מה המשמעות של 'חירות', מה מתכוונת התורה במילה זו.

מחירות לעבדות

לתפיסתם של הגויים לגבי המושג 'חירות' אין כל קשר לתפיסה שלנו, שהרי למעשה לא יצאנו לחרות כשיצאנו ממצרים. האמת היא, שבמידה רבה, ביציאת מצרים איבדנו את חירותנו.

נכון, בני ישראל עבדו קשה במצרים. אבל האם כיום אנשים לא עובדים קשה כדי להרוויח את פרנסתם? אז גם הם עבדו קשה. אבל אנחנו יודעים שהיו להם בתים משלהם, אדמה משלהם, צאן ובקר, ובמידה מסוימת

א' - עבדות מצרים

מצה זו - על שום מה?

אחת מבין המחשבות הרבות שמצופה מאיתנו לחשוב עליהן כאשר אנו אוכלים מצה בפסח - לא רק בליל הסדר אלא בכל שמונת ימי הפסח - היא, שבימים הללו, לפני 3,000 שנה, יצאנו מעבדות לחירות. זוהי תכליתה של המצה - היא מזכירה לנו לחשוב.

ניסיתם את זה פעם? כאשר אתה יושב ואוכל ארוחת צהרים באחד מימי חול המועד פסח, חשוב לעצמך: "למה אני אוכל מצה? למה לא לחמניה? למה לא לחם?" "כי ככה כתוב בתורה".

אבל למה כתוב ככה בתורה?

התשובה היא, שהמצה מזכירה לנו לחשוב על יציאת מצרים. "תתעוררו!" אומרת המצה, "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים ולא יאכל חמץ" (שמות יג, ג).

מושג פשוט?

פסח מהווה הזדמנות מיוחדת; מתי שרק תוכלו לגנוב לעצמכם דקה או אפילו חצי דקה, חישבו על כך. זו הסיבה שפסח נקרא "זמן חירותנו", כי אז נעשינו בני חורין.

והנה, "זמן חירותנו" נשמע כמו אמירה די פשוטה. מי לא יודע מה משמעות המושג 'חירות'? אבל תכף נראה שזה כלל לא פשוט וברור, כי כיום, משמעותו של חג הפסח נתפסת בצורה מעוותת.

יש לי בבית עלון שנשלח אלי בדואר על ידי ארגון בשם "מועצת הקהילות היהודיות של ברוקלין". בעלון, שיצא לאור ממש לפני פסח, הרבנים - רבנים עם שמות

לארוחת צהרים, ומכלים שעה וחצי באכילת ארוחת צהרים; או שבבוקר קוראים עיתון ומגיעים מאוחר לסדר. כפי שפעם אמר לי ראש-ישיבה אחד; "אנו אין משכימים, והם משכימים - אנחנו, בני ישיבה, לא קמים מוקדם בבוקר, ואילו האחרים כן קמים מוקדם".

אולם אברכי כולל המדבר קמו בשעת בוקר מוקדמת, וקיימו "אנו משכימים" ממש. והם גם קיימו "אנו מעריבים" - הם נשארו בכולל עד שעה מאוחרת. זה היה כולל שבו עובדים קשה, ומקיימים "וְהָיְתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה".

הראש כולל היה משה רבינו, והוא היה ראש כולל תובעני. הוא היה נוגש-עבדים; והוא בדק ויידא שבני ישראל מנצלים היטב את החירות שהעניק להם ה'. כי זו היתה המטרה של יציאת מצרים - לבנות את עצמנו. במקום לעמול בעבודת פרך בייצור לבנים, מעתה עלינו לעמול בעבודת פרך בבניית נפשותינו. משה רבינו העביד אותם קשה. ככה זה היה; זו היתה החירות שלהם.

אז אם נרצה לתאר במילה אחת, במושג אחד, מה היה במדבר: היתה זו חוויה של עול מלכות שמים - של נשיאה בעול עבודת ה'. והעול הזה לא היה קל; זה היה שעבוד של ממש.

אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה

שמא תאמרו: "אז איפה החירות כאן? כיצד זהו 'זמן חירותנו'? השם הזה אינו מתאים לחג!"

התשובה היא, שהחירות שלנו אינה ה'חירות' של העולם בחוץ. "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (אבות ו, ב) - האדם אינו בן חורין אלא אם כן הוא משועבד לתורה, לחיי תורה.

רק מי שעוסק בתורה שהיא המקור לפיתוח הערכים האמיתיים, והוא שואב ממנה הכוונה אמיתית לחיים - הופך לבן חורין, וזוכה לחירות אמיתית. חירות ממעשים רעים; חירות מהשתעבדות למידות רעות. חירות מהשתעבדות להשפעות רעות, להשקפות רעות, ולהרגלים רעים.

כשאדם יודע שיש הקב"ה שמצווה עלינו לקיים את התורה, והוא חי על פי ערכי התורה והשקפותיה - לפחות הוא מנסה - זוהי חירות אמיתית. כי התורה מעניקה לנו את החירות לחיות עם תכלית; חירות לבנות את עצמנו.

וכשמדברים על "זמן חירותנו", הכוונה אינה רק לחירות מפרעה; העיקר הוא מה שעשינו עם החירות הזו - קיבלנו עול מלכות שמים!

היתה להם חירות. כשפרעה לא הסתכל, או כשעבדיו לא הסתכלו, אפשר היה לעשות מה שרוצים.

אמנם זו לא היתה חוויה נעימה - אחרי הכל מדובר בעבדות - אבל הם היו משועבדים רק לפרעה. ברגע שיצאו ממצרים וקיבלו את אדנותו של הקב"ה, או אז הפכו בני ישראל לעבדים באמת. זוהי עובדה מדהימה, שלאחר שיצאנו ממצרים, חירותנו התמעטה! ויתרנו לגמרי על חירותנו! במדבר אי אפשר היה לזוז. כל פעולה קטנה שלהם היתה נתונה תחת פיקוח.

משגיחים מן החרכים

קודם כל, היה מישהו שעקב אחרי כל פעולה שלך. מתוך כל עשרה יהודים, אחד מהם היה משגיח - שר עשרה - שפיקח עליהם. זאת אומרת שהם היו נתונים תחת עינם הפקוחה של המשגיחים בכל עת. הגמרא (סנהדרין יח, א) אומרת שעל בני ישראל פיקחו למעלה מ-78,000 משגיחים!

ומי שלא שמע בקול המשגיח - המקרה שלו עבר לדרג הגבוה יותר. הוא שומע מתוך אהלך כיצד אתה מדבר אל אשתך, כיצד היא מדברת אליך, והוא מדווח לשר החמישים; על כל חמישים יהודים היה משגיח נוסף. ושר החמישים אומר: "לא ולא! ככה לא מתנהגים כאן".

ואם זה לא עבד, שר החמישים היה ממחר לעבר שר המאה, ואז לשר האלפים. לא היה מנוס. עד שלבסוף הדברים הגיעו עד משה רבינו, שנקט פעולה בעניין. אם זה מגיע לאוזניו של משה רבינו, הבעל נקרא לשימוע.

שאדם לא יכבד את אשתו! אי אפשר לעשות פה מה שרוצים. "אתה לא אדם חופשי!" אמר משה. "יש דין ויש דיין!" "מה? לשנוא יהודי אחר? זה גרוע יותר מאכילת חזיר!" לשנוא יהודי זה גרוע מלאכול חזיר, ואינך בן חורין לשנוא.

נמצא שבמדבר הם היו רחוקים מאוד מלהיות בני חורין. כשעזבנו את מצרים ויצאנו לחירות, ויתרנו לחלוטין על חירותנו - על מה שנשאר ממנה. אין כל ספק שבמצרים בני ישראל היו הרבה יותר בני חורין מאשר לאחר שיצאו ממנה.

שמירת סדרים ב'כולל מדבר'

בנוסף, מלבד היותם נתונים תחת פיקוח וביקורת הדוקים, ציפו מהם ללמוד תורה כל הזמן. זה היה כולל! אבל לא כמו כוללים שבהם אברכים חוזרים הביתה

שחג הפסח שלנו יתבבז - נזכור שמטרת החירות היא כדי לא להיות בני חורין.

כשאמר אותו פטריוט אמריקני: "הבו לי חירות או הבו לי מוות!" איני יודע אם זה היה משפט חכם. מי שמבקש חירות לשם חירות, הרי שחירות זו היא בעצמה מוות!

זה מביא אותנו כעת לנושא של אמריקה, לסדר הנערך בבית אמריקני. כולנו יושבים יחד סביב שולחן הסדר, ואומרים: "השתא עבדי".

אבל אף אחד אינו מתייחס למילים הללו כפשוטן, אלא כאל מילים בעלמא. אנחנו אומרים אותם בגלל שזה מודפס בהגדה שלפנינו, אבל אף אחד אינו באמת מרגיש את אמיתותן של המילים. וכי עבדים אנחנו? נכון, אנחנו משלמים מדי הרבה מיסים - בהחלט! אבל איננו עבדים. באמריקה אנחנו חופשיים! יש פה חוקה; אנחנו נמצאים ב'ארצם של בני החורין' (לשון ההמנון הלאומי של ארה"ב).

"לשנה הבאה בני חורין"? הרי כבר עכשיו אנחנו בני חורין! "לשנה הבאה בירושלים" - זה כן. שנהיה יחד עם המשיח - אכן; אבל "בני חורין"?! מה פירוש הדבר?

שעבוד נוסח אמריקה

התשובה היא - היסוד שעליו אנחנו מדברים כעת. אם נבין מהי חירות, מהי מהותו של "זמן חירותנו", נבין שאנחנו אכן עבדים! השתא! ברגע זה ממש! באמריקה אנחנו משועבדים בצורה הגרועה ביותר שהיתה אי פעם, משום שאנחנו 'בני חורין' להרוס לעצמנו את החיים.

לכן באמריקה, האומה היהודית נטשה את דרכיה יותר מכל מדינה אחרת שבה חיינו אי פעם. יהודי אמריקה קיימו את המילים הנוראיות של התורה: "וְאֶבְדְּתֶם בְּגוֹיִם" (ויקרא כו, לח); באמריקה הלכו לאיבוד יותר יהודים מאשר בכל מדינה אחרת אי פעם.

נמצא ש"השתא עבדי" הוא כפשוטו - כעת אנחנו עבדים! הסביבה שבה אנו מוקפים שיעבדה חלקים עצומים מאומתנו. העובדה שכל כך הרבה מאיתנו מצליחים לשרוד היא דבר נפלא, אבל אמריקה היא עדיין טרגדיה, היא משרפה. בכל מקום שאליו רק הולכים, ניתן לראות יהודים הנוטשים את התורה והולכים לאיבוד. זה דבר איום ונורא, זה שמד; אנחנו נמצאים בבית כלא. השתא עבדי.

הו - זה "חירותנו"! אם אנו יוצאים לחירות אל סביבה שמכריחה אותנו לחיות חיים הגונים, סביבה שמסדרת את חיינו כך שנחיה בשמחה ובהצלחה, אזי למרות שזה נעשה באמצעות מצוות ופקודות, באמצעות שעבוד לסמכות עליונה - זוהי חירות אמיתית.

הדור המובחר ביותר

כשיצאו בני ישראל ממצרים אל המדבר למשך ארבעים שנה, היתה זו הזדמנות מיוחדת להשיג חירות, כמותה לא היתה להם מעולם. כולם יחד היו נתונים היו תחת עינו הפקוחה של משה רבינו, תחת עינה הפקוחה של התורה. והם קנו שלמות כל כך גדולה, עד שנקראו בשם "דור דעה". אנחנו מביטים בהערצה על אותו הדור. מעולם לא היה מי שהשיג שלמות כה גדולה, כפי שהשיגו בני אותם הדורות. ומדוע? כי היתה להם החירות לציית למשה רבינו. היתה להם החירות להיות עבדיו של משה. ומה הוא ציווה עליהם לעשות? רק דברים שטובים עבורם.

תהליך נפלא זה, של יציאה משעבוד מסוג אחד לשעבוד מסוג אחר, נעשה למען מטרה חשובה ביותר. זה נועד להוות לימוד עבורנו; ארבעים השנים במדבר מהוות דוגמא נצחית לייעודו של המושג 'חירות', הם מלמדים אותנו מה הפירוש "חירותנו", מה המשמעות של חירות עבור יהודי.

לא יצאנו ממצרים כדי לצאת לטיולים ואטרקציות, וגם לא כדי להשיג דמוקרטיה. "שְׁלַח אֶת עַמִּי יִיעֲבֹדְנִי" (שמות ז, טז) - כשיצאנו ממצרים, החלפנו צורה אחת של שעבוד בתמורה לסוג אחר של שעבוד - שעבוד של חירות. במקום להיות עבדים לפרעה, כעת נעשינו להבדיל עבדים לקב"ה. "כִּי עֲבַדְתֶּם אֲנֹכִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (ויקרא כה, מב) - זו הסיבה שה' הוציא אותנו ממצרים - להיות לו לעבדים. כעת השתעבדנו לאדון חדש, לאדון שהוא כולו טוב. השתעבדנו לעול מלכות שמים.

ב' - עבדות אמריקה

סדר אמריקני

למדנו כעת חידוש גדול ביותר, הבנה חדשה במהותו של "זמן חירותנו". בפסח, כשנחשוב על כך שיצאנו ממצרים לחירות - וכפי שעלינו לעשות, אם איננו רוצים

חירות שכזו...

למה לפני ארבעים שנה לא ראינו מקרים של גירושין אצל יהודים שומרי תורה?! בקהילה הקודמת שבה כיהנתי כרב, היה רק מקרה אחד של גט. שנים על גבי שנים - וגט אחד בלבד! ואילו כיום אנשים מפרקים את משפחותיהם על ימין ועל שמאל. מה קרה? רבותי, אנחנו 'בני חורין' - זה מה שקרה. אנחנו בני חורין לקרוא מה שאנחנו רוצים, לחשוב מה שרוצים, וזאת אומרת שהפכנו לעבדים לכל הדעות של הגויים מהרחוב. אנחנו מדמיינים שאנחנו בני חורין, אבל זה מחזה תעתועים, זו תרמית. למעשה אנחנו עבדים; אנחנו מלאים במושגים של הרחוב, מעיתונים וספרים ורדיו. כעבור זמן אנחנו הופכים להיות בדיוק כמו הגוי ברחוב, בעל הראש הסתום.

אצל אשה יהודיה שהיא באמת בת חורין, יש בראש תמונה מושלמת של היסודות הגדולים של התורה, והיא משועבדת אליהם. כך היה מאז ומעולם אצל אשה יהודיה אותנטית. אמנם היא לא יכולה לצטט נקודה מסוימת או מקור מסוים - חלק כן יכלו - אבל יש לה תמונה מושלמת שהיא הסך הכולל של כל יסודות התורה. ותפיסת העולם שלה היא תפיסת עולם של התורה. היא חיה כבת חורין על פי ערכי התורה.

היא יודעת שלפרק בית יהודי זהו אם כל הטרגדיות. לא רק שזה הרס עבור הילדים, עבור הבעל והאשה, אלא זהו פירוק של מוסד, של מפעל חיים. בית, גם בית של גויים, של גויים הגונים, הינו מוסד, מפעל חיים. ובית יהודי? זהו מקום קדוש, מוסד קדוש.

שעבוד הנישואין

"אבל זו עבדות", היא טוענת.

היא חושבת על בת-דודתה החילונית ממנהטן, שחיה לה כ'בת חורין'. היא בת חורין המשועבדת כל היום במשרד עבור הבוס, ואז חוזרת לבית ריק. חיי חירות מבוזבזים.

אספר לכם מקרה קיצוני. מעשה באשה, אשה יהודיה, שכתבה מכתב לעיתון ה"ניו יורק טיימס". אין לה זמן להתחתן - כך היא כותבת; היא צריכה להיות בת חורין. אתם מבינים, היא אשה מאוד עסוקה. היא מסבירה שהיא היתה עסוקה בנסיעה לאפגניסטן, כדי לבקר את לוחמי החופש. לוחמי המוג'אהדין באפגניסטן זקוקים לה כפי שהם זקוקים לחור בראש. בינתיים, היא מתגוררת

במדינת קונטיקט, בעיירה קטנה, בין הגויים; אין לה בעל, אין לה ילדים. הנה לנו 'בת חורין' המכלה את חייה. יום אחד היא תעמוד לפני הקב"ה והוא ישאל אותה: "מה עשית בחיך, מה עשית עם החירות שהענקתי לך?" "הו, היתה לי משרה מכובדת במנהטן. וביקרתי את המוג'אהדין". "פאטש! ישר לגיהנם".

עבדות ילדים

כיום, גם הילדים שלנו הם עבדים. הם משועבדים בגלל שיש לנו בתי ספר. אנחנו לוקחים כסף מהממשלה, והם דוחפים את האף לתלמודי התורה ולבתי יעקב. גם אם איננו מוכרחים לציית לכללים מסוימים, אבל הם נמצאים שם.

אני לא אומר שלא טוב ללמוד אנגלית, אבל יש חומר מסוים שצריך ללמוד עבור המבחנים הממשלתיים. צריך ללמוד על אבולוציה - מחייבים אותם ללמד אפיקורסות. אז כמובן שהמורים מקבלים הנחיה לומר: "איננו מאמינים בזה, אבל כששואלים במבחן כך, צריך לענות כך וכך".

והנה, אני אומר שתלמודי התורה אינם צריכים לקחת כסף מהממשלה - בין כה וכה הם לא יקשיבו לי - אני רק מצביע על התוצאות. אנחנו עבדים למחלקת החינוך.

ארץ הליצנות

אנחנו עבדים לבידור, לליצנות. בשבעים השנים האחרונות, אמריקה הפכה למקום של ליצנות. ברגע שהחלו להופיע הסרטים, הבידור הפך לדרך החיים האמריקאית, והיהודים בלעו את הפתיון.

כיום, כשהולכים ברחוב, שומעים איך כולם צוחקים בו זמנית. כולם צוחקים מאותה בדיחה ששמעו בטלוויזיה. הלכתי, ולפתע, מכל הדירות, מכל החלונות, נשמע צחוק קולני; כולם עבדים לתרבות הבידור.

אתם יודעים, עם ישראל חי במשך אלפי שנים ללא בידור, והסתדרנו די טוב. אבותינו מעולם לא שמעו את המילה "בידור". בעברית זה נקרא "בידור", אבל זו מילה מודרנית, מילה בעברית, לא מילה יהודית.

להפסיק להסתכל, להתחיל לחשוב

במדבר, למדו שאין דבר כזה. אם מישהו היה שואל - הם לא שאלו כי הם היו בני חורין, אבל נניח ומישהו היה יוצא לטייל מחוץ למחנה ישראל, והיה רואה שבמדין

ומואב יש בידור, יש משחקים, והיה מתחיל לדמיין: "אולי גם אנחנו..."

מה היה אומר לו משה? "לא ולא! איננו מעוניינים להפוך לעבדי התאוות, לעבדי הטיפשות. התורה אינה מבטיחה בידור. כשהתורה מבטיחה לנו דברים טובים, היא אומרת: 'וְנָתַתִּי שְׁלֹם בְּאָרְצְךָ' וְאֶכְלֶתָ וְשָׂבַעְתָּ' לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם - אנחנו עסוקים במציאות, לא בדימויונות. זו דרך החיים שלנו".

מדוע התורה אינה מבטיחה בידור או טיולים או כיף? לא מוזכר שם דבר מכל אלו. התורה מלמדת את האדם כיצד לשמוח כשהוא אוכל. היא מלמדת אותו איך לשמוח כשהוא ישן; לשמוח כשהוא קם בבוקר, כשיש לו בריאות. לשמוח כשהוא רואה את ילדיו וכשיש שלום בארץ. התורה מלמדת את האדם לשמוח בהישגיו.

אבל באמריקה הפכנו למשועבדים למושגים חדשים; כיף, בידור, משחקים. הפכנו לעבדים למדינה ששוקעת באוקיינוס של צחוק אווילי, של ליצנות. אל תאמרו שזה שום דבר, שזו לא בעיה. זה משמעותי מאוד. זה מרעיל את השכל. זה מחלחל פנימה.

עבדים לקומיקס

הכרתי פעם בן ישיבה שהתחתן עם אשה ממשפחה חילונית. בכל פעם שהיו הולכים לבקר בבית הוריה, היו לועגים לה על כך שהיא חובשת פאה. עד שפעם אחד השווער אמר את זה מדי הרבה פעמים, והאברך הזה קם ונתן לו אגרוף בלסת. הוא הכה את חמיו במכה חזקה של ממש.

דיברתי איתו ואמרתי לו: "אתה יודע למה היכית את השווער? כי אתה אמריקני. צפית בכל כך הרבה סרטים וקראת כל כך הרבה קומיקס שבהם הגיבור נותן ליריבו מכה בלסת; הוא נותן לו מכת מחץ, וזו התמונה האחרונה. אפילו מציירים כוכב גדול מסביב ללסת - וזה מכניס לך לראש שזהו מעשה אצילי. זאת אומרת שעדיין אינך בן תורה. אתה עדיין עבד. אם היית בן חורין, היית מבין כמה המעשה הזה הוא מאוס".

עבדים חסידיים

ואל תחשבו שאם אתם גרים במאה שערים, הדברים אינם אמורים כלפיכם. גם היהודים המובחרים ביותר נתונים להשפעת הסביבה, לדפוסי התנהגות ודפוסי חשיבה של הגויים. אפילו, ניקח לדוגמא יהודי חסיד סאטמר שיושב בוויילאמסבורג. אין לו טלוויזיה ואין לו

רדיו. אין לו בבית אפילו ספרים באנגלית; עדיין הוא אינו יכול להימלט מהשפעת הסביבה. הוא חושב כמו גוי.

וכך גם אשתו. מדוע נשים צריכות לצאת ולחפש 'מציאות' במרכז העיר ניו יורק? הם מחפשות מבצעים; הם מחפשות אחר סגנונות של הגויים - וחושפות את עצמן לסכנות? מנהטן כיום שורצת נוכלים ומנוולים. מדוע יהודים יראים ושלמים הולכים לשמה לקניות? כי אנחנו עבדים.

אז כשנאמר "השתא עבדי", עלינו לדעת שאנחנו אומרים את האמת. על כל צעד ושעל, אנחנו נכנעים לסביבה שלנו. אנחנו נראים כמו הסביבה שלנו, מדברים כמו הסביבה שלנו, אוכלים כמוהם, והגרוע מכל - אנחנו חושבים כמוהם. אנחנו קרבנות - על כל צעד ושעל.

ולכן, הדבר הראשון שאותו אנו אומרים הוא: "השתא עבדי" - ברגע זה אנחנו עבדים. איננו אומרים את זה רק משום שכך מודפס בהגדה. אנחנו אומרים את האמת הפשוטה - אנחנו עבדים; ועלינו לומר את המילים בצורה כנה ואמיתית. איננו לגמרי בני חורין.

ג' - מעבדות לחירות

קבצנו והצילנו!

לכן אנו מבקשים: "לשנה הבאה בני חורין". 'ריבוננו של עולם', אנחנו אומרים, 'קבצנו והצילנו מן הגוים!' אנחנו רוצים להיות בני חורין! אנחנו רוצים חירות לחיות חיים של תורה; לחיות בחירות תחת הכוונת התורה, בדרכנו אל השגת השלמות. זוהי מהות ציפיותנו - "לשנה הבאה בירושלים".

אבל איננו רק אומרים זאת - תפקידנו הוא לחיות כבר עכשיו בצורה נכונה; להכין את עצמנו לגאולה. לכן חיבר החפץ חיים ספר בשם "ציפית לישועה" - זוהי שאלה שישאלו כל אחד ביום מן הימים. באותו יום גדול שבו נעמוד בפני בית דין של מעלה, השאלה תהיה: "האם ציפית למשיח? האם חיכית לו?"

אז אנחנו נגיב: "בוודאי שחיכיתי. ככה אמרתי שלוש פעמים ביום. כמובן שאני רוצה משיח - מי לא רוצה?"

המשגיחים חוזרים

אבל השאלה היא, כמה אתה באמת כנה? האם אתה בכלל יודע על מה אתה מבקש? "לשנה הבאה בני חורין"

אלו הם הימים שלהם אנו מצפים. זוהי החירות המובחרת. כי אז לא יעשה שום דבר שלא כדין. אנחנו נחיה חיי הצלחה!

לכן כאשר אנו מבקשים בליל הסדר: "לשנה הבאה בני חורין", עלינו לחשוב שאם משיח יגיע זה בוודאי יהיה טוב. אבל במקרה שהוא לא יגיע, לכל הפחות הבה ניעשה בני חורין בכוחות עצמנו.

משועבדים לחדשות

איננו מתכוונים לפתוח במרד, ולעשות בעיות. חס ושלום; אנחנו נאמנים לאמריקה ונאמנים לכל מקום שבו אנו נמצאים. אבל לכל הפחות הבה נצא לחירות בחיים שלנו. הבה נפסיק לקרוא כתבי עת. שלא יהיה לנו שום עסק עם עיתונים. לשם מה אתם זקוקים לזה? אתם רק משעבדים את עצמכם למושגים רעים, להרגלים רעים. הראש משתעבד לדעת מה קורה, מי עשה מה ומי אמר מה.

אין שום דבר בחדשות. כל מי שקורא חדשות, שידע שהוא מבזבז את חייו. עיתונים, חדשות, זה ארויס געווארפנע צייט (זמן שנזרק לפח). הטעו אותך! "אין פֶּל קֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַיִם" (קהלת א, ט). החדשות היחידות היא התורה. לא אמרתי שלא צריך לדעת את ענייני השעה. כשאתה עובר על יד דוכן עיתונים, תסתכל בכותרות. אבל אל תשלם כדי לקרוא את הפרטים. אל תבזבז את כספך כדי לרכוש את העיתון, כי אתה הופך לעבד.

אתם יודעים איך אפשר להיות בני חורין? השתעבדו להרגל ללמוד תורה. לא רק גמרא - גמרא זה נפלא, אבל למדו גם אגדתא. למדו מסילת ישרים, חובות הלבבות ושערי תשובה.

להשתחרר מגן החיות

לאט לאט, שורה אחרי שורה, האדם הולך ונעשה בן חורין. ראשו מתחיל לחשוב בקווי חשיבה חדשים ועצמאיים. הלך החשיבה שלו מתחיל לחשוב רק על פי הדרכים המתוארים בספרים אלו.

אתם לא מאמינים לי? נסו את זה. נסו את זה בימי חג הפסח הבא עלינו לטובה. יש לכם קצת זמן פנוי ביום טוב, לא צריך להיכנס למשרד. חלק מכם אף אינם צריכים לעבוד בחול המועד. מה תעשו אם כן? תלכו לגן החיות כל היום? כולם הולכים לגן חיות אז לכן גם אני חייב ללכת? אני אסתכל כל היום על הקופים?

פירוש שמש רבינו שוב ינהיג אותנו. בבקשתנו לעתיד (בקינות לתשעה באב), אנו אומרים: "משה ירענו".

אתם מבינים את המשמעות? אם משה יעמוד שוב בראש, אנחנו נגלה שכבר אין חירות. הוא ימנה שוב שרי עשרות, ועל כל תשעה יהודים יפקח משגית. תמה החירות.

כשנראה את זה בעינינו, יהיו אנשים שינסו למרוד. כי אנחנו רגילים לחירות, למושגים האמריקאים של חירות, לעשות מה שאנחנו רוצים.

אבל זו טעות. עלינו לוותר על החירות הנבובה שלנו למען המטרה של השגת השלמות. "לשנה הבאה בני חורין" פירושו אפוא שנהיה בני חורין לחיות תחת הנהגתו של משה או מישהו הדומה למשה. שיהיה לנו סנהדרין. שיהיו לנו שוב שמונים אלף משגיחים שיציצו אל תוך האהלים שלנו, אל תוך החיים שלנו. שיהיו לנו שוטרים יהודיים.

עצור באשמת יוהרה

אפילו בנהרדעא, היו לריש גלותא שוטרים שווידאו שכולם מקיימים את התורה. פעם הם הבחינו באליעזר זעירא שהלך ברחוב עם נעליים שחורות. באותם ימים, יהודים לא נעלו נעליים שחורות, ולכן השוטרים שאלו אותו: "מה זה?" (בבא קמא נט, ב).

"אני מתאבל על ירושלים", ענה להם.

ומה היתה תגובתם? "את חשיבת לאיתאבולי אירושלים?!" - 'האם אתה חשוב מספיק כדי להתאבל על ירושלים? אתה נוהג ביוהרה; אתה עצור באשמת יוהרה'.

שמעתם? עצרו אותו בגלל מידות רעות, בגלל יוהרה.

אחר כך הוא שוחרר, לאחר שהוכיח שהוא תלמיד חכם, והינו חשוב מספיק כדי לחדש חומרות משל עצמו. אבל אחרת, יוהרה היתה עבירה המצדיקה מאסר בבבל של אותם ימים. לא היית בן חורין לנהוג ברשעות.

ירושלים של טהרה

אתם מבינים כעת איך תיראה ירושלים לעתיד לבא? לא יהיה שם טדי קולק שישחרר את ירושלים מהחרדים, ושיביא את פריז לירושלים. ירושלים תהיה כמו בימי קדם, הימים שבהם כולם הסתכלו עליך. אם עשית משהו שלא כדין, זה דווח מיידית.

צאו לחופשי! קחו איתכם כריך של מצה בשקית נייר, אמרו שלום למשפחה, ולכו לבית המדרש. צאו לחופשי!

מנהג גניבת האפיקומן

כבר סיפרתי לכם פעם מה אמר המגיד מדובנא אודות מנהגנו, שהילדים גונבים את האפיקומן. אחרי שהאב חוצה את המצה האמצעית, הוא מניח את החצי הגדול לאפיקומן, והילד מגיע וגונב אותו מאביו ומחביא אותו.

ואז, מאוחר יותר, בהגיע סוף הסדר, כשצריך לאכול את האפיקומן, האבא מחפש את האפיקומן, אבל הוא לא שם. פרוסת המצה שהניח לאפיקומן איננה. והילד מסרב להחזירה לו, עד שהאבא מבטיח לו פרס. זהו המנהג. לא שאני חסיד של המנהג, אבל כך הוא המנהג.

ביאור המנהג

אבל הסכיתו ושמעו לאנקדוטה קטנה שאמר המגיד מדובנא, איך שהוא הסביר את המנהג הזה. זה יביא לכם תועלת, אז זכרו זאת! הוא מסביר שיש כאן רמז, וכי המנהג הזה מרמז על ענין חשוב ביותר. החצי הגדול, האפיקומן, מרמז על המאמצים שהאדם צריך להשקיע בתחומים שאותם הוא שם בצד לעולם הבא. זה הפירוש של "צפון" - הוא צפון ומוסתר לעתיד לבוא. החצי שמניחים לסוף פירושו המאמצים שהאב מנסה להשקיע בעולם הבא.

מסביר המגיד מדובנא כך. האבא המסכן עובד כמו עבד. לבנות יש צרכים, לבנים יש צרכים, לאשה יש צרכים; לכולם יש צרכים. הוא עצמו לובש את החליפות הזולות ביותר; הוא מבזבז על עצמו מעט כסף, כי הוא מוציא טבין ותקילין על בני משפחתו. ואפילו כשבתו נישאת בשעטו"מ לאברך, הדבר נופל על כתפיו של אביה, הוא יאלץ לקחת על עצמו עבודה נוספת כדי לממן את זה. הוא גם משלם פרמיות גדולות עבור ביטוח חיים, כדי שכאשר הוא ילך לעולמו, אשתו לא תוכל לבכות מדי הרבה.

עבד למשפחה

הוא חושב לעצמו: "מה קורה כאן? איני יכול להיות עבד לגמרי! אני חייב לעבוד גם למען עצמי. מתי אני אתכוון לעולם הבא?"

אז הוא מנסה לתלוש לעצמו חלק מהמצה - בתקוה שיהיה זה חלק גדול; לא תמיד חציית המצה יוצאת כפי שציפית. הוא אומר: "לפחות בערב אלמד גמרא. בכל ערב אשב במשך שעותיים ואלמד ש"ס". או: "לפחות בחול המועד, כשבין כה וכה יש לי חופש מעבודה, אברך

לבית המדרש ואלמד כל היום". האבא המסכן מנסה לתלוש לעצמו חלק מהמצה ולהסתיר אותה לעולם הבא; הוא מנסה להשקיע חלק מזמנו עבור העולם הבא.

אבל מה קורה? מגיעה משפחתו ומנסה לגזול את זה ממנו. יש להם דרישות נוספות עבור דברים שעולים כסף, והם רוצים שהוא יוותר על חלק נוסף מחייו. הם רוצים את כספו ואת חייו - הם רוצים ללכת לגן החיות וללונה פארק - והם גוזלים אותו ממנו.

חירות - כאן ועכשיו!

גניבת האפיקומן בליל הסדר נעשית אפוא כדי להזכיר לעצמנו את מה שאנחנו עושים לעצמנו במשך כל ימות השנה, כיצד אנחנו משועבדים. וכשאנחנו לוקחים בחזרה את האפיקומן בסופו של הלילה ואוכלים אותו, עלינו לחשוב על כך שאנחנו לוקחים בחזרה את העולם הבא שלנו!

אז אם אתם מוכרחים, קחו את הילדים לגן החיות. הגדולים מביניהם יושבים בבית המדרש, אבל הקטנים אינם יכולים להיות תקועים בבית כל השבוע. אז תצאו איתם קצת. אבל תחזרו הביתה כמה שיותר מהר, וברחו לכם אל בית המדרש. תסבירו לילדים שאתם חייבים; זה הרי חג החירות.

"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" - זהו יסוד חשוב ביותר; להיות מוגבל בתוך המסגרת של התורה - לזאת תיקרא חירות.

"לשנה הבאה בירושלים" היא אפוא בעלת משמעויות רבות. יתכן ותתחיל להשתתף בשיעור קבוע בשעות הערב. תתחיל להתפלל בציבור מדי בוקר. תצטרף למקום שבו תהיה מוכרח להיות אדם טוב. בכך תהפוך לבן חורין. בן חורין מהרשע הנמצא באוויר, מהתרבות הזולה, מהטיפשות, מהרשעות, מהקלקול המוסרי, מכל מה שמזהם את האוויר המקיף אותנו. אם נכיר בכך ש"השתא עבדי", זוהי תחילתה של החירות, של הפיכת חג הפסח שלנו לזמן חירותנו באמת.

בברכת חג כשר ושמה!

בואו נהיה מעשיים

משיגים חירות אמיתית

החירות משעבוד מצרים אינה 'חירות' כפי שהיא נתפסת בעולם שבחוץ, אלא החירות שאותה משיגים כאשר אנו דבקים בתורה והולכים רק לאורה. בכך אנו זוכים

ניסו. עשרים אלף זה בסדר גמור. זה מספיק. הרי זה לא שלוש אלף - כך אמרו. נו, אז מה אתם רוצים?

אף אחד לא התערב לטובת היהודים. אבל בו בזמן, הם היו רואים בכך פחיתות לומר מילים 'מרושעות' כפי שאמרתי היום; על כך שיש לשמוח במפלתם של רוצחים-לעתידי ועריצים נוראיים כפי שהמצרים היו. לומר שיש מעלה לשמוח במפלתם? חלילה! את זה הם לעולם לא יאמרו!

אז הרבנים המודרניים שמקבלים משכורת מארגוני הנשים, עסוקים בלפרש מחדש את התורה בדרך המקובלת עליהם. וכך, כעבור זמן מה ההבנה מתפשטת ברחוב היהודי שזוהי השקפה של תורה - להוציא טיפות יין מהכוס ובכך לסמל ששמחתנו נפגמת מכח סבלם של הרשעים.

אני רוצה לומר לכם משהו: גם אם ראיתם את הפירוש הזה באיזה ספר, אל תתרגשו מכך. אני יכול לומר לכם שלא כל מה שנדפס, גם בספרים בלשון הקודש, ראוי להיקרא. כולל ספרים מסוימים מלפני שלוש-מאות או ארבע-מאות שנה.

צריך לשקול מה קוראים. הדרוש הפך לכח גדול בשלוש מאות השנים האחרונות, אז אל תתרגשו, גם אם ראיתם את זה באיזה ספר. זה בהחלט לא נכון! לא זו היא משמעותו של המנהג.

אם תרצו - כעת אני רק אומר לכם ניחוש שלי - אך אם תרצו משמעות יותר נכונה, אני אומר שעל ידי טפטוף היין מהכוס, אנו שופכים את דמם של המצרים¹; אנחנו נוטלים חלק, כי אנו שמחים על דם רשעים שנשפך. זהו ביאור אחר, טוב יותר. כמובן שאם הייתי בווסצ'סטר או בסקרסדייל, והייתי מוסר שיעור הכנה לפסח בפני ארגון הנשים, הייתי מדבר על נושא אחר.

אז יתכן וראיתם את הפירוש הזה באיזה ספר טוב, אבל אני מתפעל מכך. צריך לדעת שלא כל מה שנדפס ראוי לציטוט.

להשליט את הגוף על הנשמה, ולחיות חיים טובים יותר - בזה ובבא. בחג הפסח הבעל"ט, בכל פעם שנאכל מצה, בלי נדר נקדיש דקה של התבוננות על היסודות הללו, ונבחן כיצד אנו יכולים ליישם אותם בחיינו אנו.

שאלה:

הרב הזכיר בשיחתו שהקב"ה מצפה מאיתנו לשמוח במפלת הרשעים, ומשום כך אנחנו חוגגים את עונשיהם של המצרים. אך אם אכן כך הוא, מדוע אנו מוציאים טיפות יין מהגביע בליל הסדר?

תשובה:

היהודי הזה שואל, מדוע מפחיתים מהיין שבגביע בליל הסדר? כלומר, הוא שמע שמשמעות המנהג הזה היא, שסבלם של הרשעים ממעטת משמחתנו.

אני רוצה לומר לכם משהו שעשוי להביא לכם תועלת. יש פירושים רבים שהומצאו כדי להתאים לטעם המודרני. אבל בשולחן הזה (הרב זצ"ל דפק על השולחן), העיקרון שמנחה אותנו הוא, שאיננו מתאימים את עצמנו לטעמו של איש - מלבד לאמת.

אמנם, אני מבין שאם הייתי צריך לדבר במקום אחר, לא הייתי יכול לעסוק בנושא הזה, וזאת משום שהרוח בעולמם של הגויים היא לא להאדיר את מעלת הנקמה ברשעים. הס מלהזכיר! הם רק מאדירים רצח יהודים בתאי גזים ומשרפות; אך אינם מעלים בדעתם דבר מרושע כל כך כמו לנקום ברשעים. האפיפיור והבישופים של הכנסייה האנגליקנית מתעניינים רק בהיבטים הנאצלים של החיים; כך שבעוד היהודים נשלחים אל מותם במחנות המוות ונשרפים בקצב של עשרים אלף ליום, האפיפיור היה עסוק בלדבר על שלום ואהבה לכל אדם, והארכיבישוף של הכנסייה האנגלית היה עסוק בשיחות על אחווה וידידות. מילים של אהבה פרצו ללא הרף משתי מעיינות ה'קדושה' הללו. אך איש מביניהם מעולם לא הרים את קולו ואמר שהגיע הזמן להפסיק לרצוח יהודים. אולי במקום לרצוח עשרים אלף ליום, יתחילו לרצוח רק עשרת אלפים? לא, הם אפילו לא

1. וכעין זה הביא המשנה ברורה (סימן תעג ס"ק עה), שהטעם שמטיפים שש עשרה פעמים הוא "כנגד אותיות י"ו משמו של הקב"ה שהכה את פרעה".